

Vlaams
Parlement

stuk **37-B** (2012-2013) – Nr. 2
ingediend op 10 januari 2013 (2012-2013)

Verslag

van het Rekenhof

over internationale mobiliteit in het kader van Erasmus

Verslag

namens de Commissie voor Onderwijs en Gelijke Kansen
uitgebracht door mevrouw Goedele Vermeiren

Samenstelling van de commissie:

Voorzitter: de heer Boudewijn Bouckaert.

Vaste leden:

de heer Jos De Meyer, de dames Veerle Heeren, Kathleen Helsen, Sabine Poleyn;
mevrouw Katleen Martens, de heren Wim Van Dijck, Wim Wienen;
de dames Irina De Knop, Marleen Vanderpoorten;
de dames Kathleen Deckx, Fatma Pehlivan;
de dames Vera Celis, Goedele Vermeiren;
de heer Boudewijn Bouckaert;
mevrouw Elisabeth Meuleman.

Plaatsvervangers:

de heren Paul Delva, Jan Durnez, de dames Cindy Franssen, Katrien Schryvers;
de heren Frank Creyelman, Chris Janssens, Erik Tack;
de dames Ann Brusseel, Fientje Moerman;
mevrouw Yamila Idrissi, de heer Chokri Mahassine;
de heren Willy Segers, Kris Van Dijck;
de heer Jurgen Verstrepen;
mevrouw Mieke Vogels.

Toegevoegde leden:

mevrouw Gerda Van Steenberge.

Stukken in het dossier:

37-B (2012-2013) – Nr. 1: Verslag van het Rekenhof

INHOUD

I.	Inleidende uiteenzetting door de heer Adri De Brabandere.....	4
1.	Algemene situering van het Erasmusprogramma en van het onderzoek van het Rekenhof	4
2.	Het Vlaamse Erasmusbeleid	4
3.	De nationale autoriteit en EPOS	5
4.	Organisatie door de onderwijsinstellingen	5
5.	Opvolging van de resultaten	6
6.	Aanbevelingen van het Rekenhof	7
II.	Repliek door minister Pascal Smet, Vlaams minister van Onderwijs, Jeugd, Gelijke Kansen en Brussel.....	7
III.	Bespreking	8
1.	Vragen en opmerkingen van de leden.....	8
1.1.	Tussenkoms van mevrouw Katleen Martens.....	8
1.2.	Tussenkoms van mevrouw Vera Celis	8
1.3.	Tussenkoms van mevrouw Goedele Vermeiren	9
1.4.	Tussenkoms van mevrouw Fatma Pehlivan.....	9
1.5.	Tussenkoms van mevrouw Sabine Poleyn	9
1.6.	Tussenkoms van de heer Wim Van Dijk	9
1.7.	Tussenkoms van de heer Boudewijn Bouckaert	9
1.8.	Tussenkoms van de heer Jos De Meyer	10
2.	Antwoorden van de heer Adri De Brabandere.....	10
3.	Antwoorden van minister Pascal Smet	11
	Gebruikte afkortingen	13

In de Commissie voor Onderwijs en Gelijke Kansen werd op datum van donderdag 6 december 2012 het verslag van het Rekenhof over internationale mobiliteit in het kader van Erasmus (*Parl.St.* VI.Parl. 2012-13, nr. 37-B/1) toegelicht en besproken. Namens het Rekenhof werd het woord gevoerd door de heer Adri De Brabandere, eerste-auditeur-revisor.

I. INLEIDENDE UITEENZETTING DOOR DE HEER ADRI DE BRABANDERE

1. Algemene situering van het Erasmusprogramma en van het onderzoek van het Rekenhof

De heer *Adri De Brabandere*, eerste-auditeur-revisor bij het Rekenhof, licht het verslag toe. Erasmus vormt een belangrijk onderdeel van het Europese programma ‘Een leven lang leren’. Uit de verschillende acties die eronder ressorteren, koos het Rekenhof als onderzoeksdomein de studentenmobiliteit respectievelijk voor stage en voor studie. Het programma mikte bij zijn start in 1987 op 3 miljoen deelnemers tegen 2012. Op dit moment zijn dat er ongeveer 2,5 miljoen, van wie meer dan 50.000 uitgezonden door Vlaanderen. Naast die kwantitatieve doelstellingen heeft Europa ook oog voor de kwaliteit en de spreiding (zowel geografisch als wat disciplines betreft) van de mobiliteit.

Met het Erasmusprogramma wilde het Europese beleidsniveau bijdragen tot de vorming van een Europese hogeronderwijsruimte. Dat opzet vormde overigens ook het doel van de Bolognaconferentie uit 1999, waaraan 29 ministers deelnamen. Een van de opvolgingsconferenties van Bologna over de creatie van een Europese hogeronderwijsruimte, heeft de bijkomende doelstelling geformuleerd dat tegen 2020 twintig procent van de afgestudeerden buitenlandse ervaring zou moeten hebben opgedaan, waarbij de Vlaamse onderwijsminister 15% als tussentijdse doelstelling bepaalde tegen het einde van het academiejaar 2015-2016. Voor beide doelstellingen – de algemene Bolognadoelstelling en de specifiek Vlaamse doelstelling – telt ook andere dan Erasmusmobiliteit mee, merkt de spreker op.

De spreker legt daarna kort uit hoe het Erasmussysteem precies werkt. De door Europa vereiste ‘nationale autoriteit’, die het land of de regio vertegenwoordigt, is in Vlaanderen een afdelingshoofd van het departement Onderwijs en Vorming. Het met de uitvoering van het programma belaste agentschap, moet een afzonderlijke rechtspersoon zijn, omdat dit de financiële transparantie en het goede beheer beter waarborgt. Voor Vlaanderen is dit EPOS (een omvorming van het vroegere Leonardo da Vinci-agentschap), dat wordt bijgestaan door verschillende adviescomités, waaronder het Erasmuscomité. De selectie van de studenten die in aanmerking komen voor Erasmus gebeurt door de hogescholen en universiteiten. Zij betalen ook een mobiliteitstoelage, die wordt gefinancierd met Europese en Vlaamse middelen. EPOS staat in voor het beheer van beide geldstromen. Het bepaalt na het verzamelen van de aanvragen vanuit de hogeronderwijsinstellingen het aantal studenten dat kan worden uitgezonden, de duur en de subsidiebedragen die aan de hogescholen en universiteiten kunnen worden toegekend.

Vervolgens bespreekt de heer De Brabandere de thema’s van het onderzoek, zijnde: het Vlaams Erasmusbeleid in het algemeen, de werking van de nationale autoriteit en in het bijzonder van het nationaal agentschap EPOS, de wijze waarop Erasmus georganiseerd wordt in de hogeronderwijsinstellingen en, last but not least, hoe de resultaten worden opgevolgd (met name door EPOS). Bij zijn onderzoek heeft het Rekenhof alle Erasmusdossiers bekeken van 27 opleidingen in 9 instellingen voor hoger onderwijs.

2. Het Vlaamse Erasmusbeleid

Eerste vaststelling is dat er in wezen onvoldoende adequate data zijn om het Vlaamse Erasmusbeleid, dat mikt op de genoemde algemene doelstelling van 15% en op een aantal specifieke doelstellingen inzake kwaliteit, spreiding en toegankelijkheid, degelijk te onderbouwen en desgevallend bij te sturen. Het studiewerk van EPOS (eigen studies zowel als

studies in opdracht) en de adviezen van de Vlor en de Bologna-experts leidden tot nu toe zelden tot concrete maatregelen. Het actieplan dat minister Smet beloofde tegen eind 2010 is er nog steeds niet.

Het voorziene begrotingskrediet is enigszins problematisch, in de zin dat de toelichtingen bij de begrotingsdecreten weinig uitleg geven over de samenstelling van dat krediet, terwijl – zoals blijkt uit gesprekken met de administratie – het weinig afgestemd is op een optimale toelage en op het beoogde aantal deelnemers. Hoewel het decreet van 2004, dat voorziet in de mogelijkheid van een mobiliteitstoelage, bepaalt dat de Vlaamse Regering de mobiliteitstoelage jaarlijks moet vaststellen op advies van het Erasmuscomité, heeft de regering dat tot nog toe voor geen enkel academiejaar ook effectief gedaan. Daardoor moeten anderen, bijvoorbeeld de minister van Onderwijs of EPOS, de hoogte van de mobiliteitstoelage vaststellen. Doorgaans werden die beslissingen pas tamelijk laat genomen. De spreker neemt het academiejaar 2010-2011 als voorbeeld. Het Erasmuscomité adviseerde al vrij vroeg een Vlaamse toelage van 100 euro per student per maand (wat later werd verlaagd gelet op het hoge aantal aanvragen) en een volgens inkomenscategorie en bestemming gedifferentieerde Europese toelage. De minister nam toen een beslissing omtrent het totaalbedrag dat bestemd was voor EPOS en in het bijzonder voor Erasmus, zonder echter de hoogte van de individuele mobiliteitstoelage vast te stellen. EPOS kende uiteindelijk zelf 95 euro toe per student, per maand. Het was toen al april 2011 (dus al ver in het betreffende academiejaar). Het agentschap moest immers wachten op de definitieve gegevens van de hogeronderwijsinstellingen en werd gehinderd door het onderscheid dat het moest maken tussen de Europese en Vlaamse toelage. Dat laatste is ondertussen verdwenen, net zoals het criterium van de bestemming. Alleen het onderscheid volgens inkomenscategorie bleef over.

3. De nationale autoriteit en EPOS

Na het Vlaamse beleid onderzocht het Rekenhof als tweede thema de nationale autoriteit en EPOS. Het werkprogramma van het agentschap (een Europees opgelegde vereiste) blijkt vooral algemene kwantitatieve doelstellingen te bevatten en zegt veel minder over de specifieke doelstellingen, behalve dan wat studenten met financiële drempels betreft. Er is geen tijdspad bepaald zodat niet wordt aangegeven wanneer de doelstellingen gehaald moeten worden en wat het aandeel van Erasmus daarin is. In het kader van haar toezicht maakte de nationale autoriteit in 2010 opmerkingen over de boekhouding en de interne controle bij EPOS, maar die zijn inmiddels sterk verbeterd. Er kwam ook een positieve reactie van de Europese Commissie op het jaarverslag 2010.

Een blijvend structureel probleem is volgens het Rekenhof dat zowel EPOS als de nationale autoriteit gesitueerd zijn binnen hetzelfde departement, wat potentieel hun onafhankelijkheid onder druk zet en trouwens niet altijd heeft geleid tot een goede samenwerking, bijvoorbeeld voor het opstellen van het werkprogramma of het maken van afspraken met betrekking tot de gegevensverzameling. Verder worden de middelen voor de onderwijsinstellingen te veel verdeeld op basis van vroegere prestaties (de zogenaamde ‘past performance’ – een criterium dat het voor initieel zwakker presterende instellingen erg moeilijk maakt om tot de betere categorie door te stoten) en is de informatieverstrekking aan studenten onvoldoende actief stimulerend.

4. Organisatie door de onderwijsinstellingen

Derde onderzoeksthema was de concrete organisatie van Erasmus door de onderwijsinstellingen. Alle Vlaamse hogeronderwijsinstellingen nemen deel aan Erasmus en ondertekenden daartoe het charter (‘Erasmus University Charter’) met de basisbeginselen en minimumvereisten. Daarnaast beschikken ze alle over een – weinig praktisch bruikbare – Erasmusbeleidsverklaring (‘Erasmus Policy Statement’). De meeste hebben wel een veel breder internationaliseringsbeleid dat beter bekend is bij en gesteund wordt door de

docenten. Ze hebben heel wat interinstitutionele overeenkomsten met buitenlandse hoger-onderwijsinstellingen, maar het beleid om tot partnerkeuze te komen is onduidelijk. Deze wordt meestal aan de opleidingen overgelaten. De veelheid aan overeenkomsten bemoeilijkt de opvolging en de monitoring van de kwaliteit, al zijn een aantal instellingen overgegaan tot evaluatie.

Een student kan maar worden uitgezonden als hij of zij een studie- of stageovereenkomst heeft afgesloten. Daarin zijn de gastinstelling, de thuisinstelling en de betrokken student partij. Vaak worden dergelijke studieovereenkomsten nog gewijzigd na aanvang van de buitenlandse studie. Dat gebeurt meestal omdat het buitenlandse studieprogramma nog veranderde. Cijfers daarover zijn er echter weinig door de slechte opvolging. Die zijn er evenmin over het tekort aan plaatsen in de gastinstellingen. Daarnaast komt een gebrek aan middelen (soms het gevolg van het past performance-effect) voor als reden om een Erasmusaanvraag niet in te willigen. Toch kunnen de meeste kandidaten effectief vertrekken. De selectie – die moet gebeuren door de instellingen – dient vooral om hen te rangschikken. Wie het hoogst staat, mag eerst kiezen. Het Rekenhof merkt op dat in tegenstelling tot de algemene selectiecriteria, de (door de instellingen vastgelegde) specifieke criteria niet altijd even transparant zijn, en vermeldt daarbij talenkennis, motivatie en studieresultaten.

De volwaardige erkenning van de buitenlandse studieperiode is vanzelfsprekend zeer belangrijk. Zulks behelst twee elementen, namelijk een overname van de studiepunten en een overname van de beoordeling door de gastinstelling. Met de overname van studiepunten zijn er alvast niet veel problemen, al is soms omrekening nodig, waarbij betwistingen kunnen ontstaan. Meer problemen zijn er met de overname van de beoordeling door de gastinstelling. Een aantal Vlaamse instellingen vindt namelijk dat nogal wat gastinstellingen systematisch te hoog quoteren en compenseert dat door een eigen omrekening, neutralisering of zelfs bijkomende evaluatie. Dat gaat volgens het Rekenhof mogelijk in tegen de geest van Erasmus, net zoals het hanteren van de studieresultaten als selectie criterium.

Kwaliteitsbewaking van de buitenlandse studieperiode is insgelijks erg belangrijk. Er worden echter sterk uiteenlopende normen gehanteerd om de aansluiting op de opleiding aan de thuisinstelling te beoordelen. Twintig tot dertig procent van de opleidingen blijkt van mening dat de persoonlijke ontwikkeling die de Erasmuservaring kan bieden, in wezen belangrijker is dan een goede aansluiting. Andere vinden dan weer dat de essentiële onderdelen van het programma aan de eigen instelling moeten worden gevolgd, sommige vinden zelfs dat geen enkel onderdeel in aanmerking komt voor Erasmus. Met name dat laatste is opmerkelijk, aangezien de kwaliteitseisen voor het hoger onderwijs uitdrukkelijk voorzien dat een opleiding internationaal afgestemd moet zijn.

De heer De Brabandere komt dan tot de kwestie van de opvolging, sturing en stimulering. De onderwijsinstellingen rapporteren aan EPOS maar dat laatste geeft hen maar weinig feedback. Zwak presterende instellingen worden hierop weinig aangesproken, maar ook de instellingen zelf doen dat niet met hun zwakker presterende opleidingen. Instellingen onderkennen het belang van goede informatie voor studenten, maar missen vaak een volwaardige stimuleringsstrategie en laten deze verantwoordelijkheid over aan de opleidingen, waar dan alles afhangt van de docenten.

5. Opvolging van de resultaten

Laatste onderdeel van het onderzoek is de opvolging van de resultaten. EPOS publiceert jaarlijks absolute cijfers, minder over de specifieke doelstellingen. Relatieve cijfers zijn moeilijker te geven omdat de gehanteerde definitie in de beleidsnota niet gemakkelijk toe te passen is. Het Rekenhof kwam na vergelijking van het aantal afgestudeerden en het aantal Erasmusbewegingen uit op 10,13% in 2009-2010. Eigenlijk had het aantal afgestudeerden moeten vergelijken met het aantal van hen dat tijdens zijn studies een buiten-

landse leerervaring had, wat wellicht een lager percentage had opgeleverd. EPOS zette in 2012 wel VLINDER (Vlaamse Indicatoren voor Erasmus) op, dat ook relatieve cijfers bevat, maar nog altijd weinig over de specifieke doelstellingen. Over de mobiliteit buiten Erasmus (die ook onderdeel uitmaakt van de Bolognamobiliteit) zijn geen volledige en betrouwbare gegevens beschikbaar.

Vervolgens wijst de spreker op een in het rapport (pagina 50) opgenomen diagram met de cijfers over drie academiejaren. Men merkt een algemene stijging, dankzij de hogeschoolen, want bij de universiteiten is er sprake van stagnatie. In de academiejaren vanaf 2010 zou er sprake zijn geweest van een verdere stijging al zijn er nu weer – ongeverifieerde – berichten over stagnatie door de crisis. Vlaanderen scoort overigens niet slechter dan andere landen. De spreker signaleert dat in het rapport zelf cijfers per instelling te vinden zijn, ook over de docentmobiliteit, voor wie Erasmus echter minder belangrijk is dan de mobiliteit via andere internationale samenwerkingsverbanden.

6. Aanbevelingen van het Rekenhof

Tot slot overloopt hij de belangrijkste aanbevelingen van het Rekenhof. Als men de genoemde doelstellingen wil halen, moeten alle actoren extra inspanningen leveren en zou het goed zijn dat de minister zijn actieplan vastlegt met een tijdsplaatje. De mobiliteitstoeelage zou bij regeringsbesluit moeten worden vastgelegd en het krediet zou beter afgestemd moeten zijn op een optimale toelage en het beoogde aantal deelnemers. De toekenning door EPOS zou minder moeten gebeuren op basis van past performance. De plaats van EPOS, dat als vzw buiten het kader van Beter Bestuurlijk Beleid valt, en zijn samenwerking met het departement, zouden moeten worden herbekeken. Erg belangrijk is dat de kwaliteitsbewaking door de hogeronderwijsinstellingen van de buitenlandse studieperiodes versterkt wordt. Tot slot moet ook de gegevensverzameling op punt worden gesteld.

II. REPLIEK DOOR MINISTER PASCAL SMET, VLAAMS MINISTER VAN ONDERWIJS, JEUGD, GELIJKE KANSEN EN BRUSSEL

Dat de materie niet eenvoudig is, noemt minister *Pascal Smet* – naast een manifest gebrek aan personeel op de overbelaste kabinetten die een drukke wetgevende agenda moeten afwerken – de belangrijkste reden waarom hij nog geen actieplan opstelde. Dat er daarenboven – ondanks het feit dat de internationale mobiliteitsprogramma's al jaren lopen – zo weinig data zijn over internationale mobiliteit (Erasmus en andere) maakt de zaken er ook niet bepaald eenvoudiger op. Zonder een degelijk databeheer is het ook quasi onmogelijk na te gaan of men de vooropgestelde doelstelling al dan niet haalt. Het zwaartepunt van het beleid ligt bovendien bij de instellingen, waar de overheid volgens hem heel weinig vat op heeft. Hij heeft de afgelopen maanden wel met hen rond de tafel gezeten en een draagvlak gecreëerd om samen verantwoordelijkheid te dragen naar de toekomst toe, stelt de minister gerust. Als de overheid een aantal secundaire, administratieve taken overneemt, kunnen de instellingen zich concentreren op de primaire taken, zoals kwaliteitsbewaking. Dit vergt een heel nieuwe aanpak, wat ook mee zorgt voor enige vertraging. Verder is de administratie bezig de positie van EPOS te herbekijken.

Hij wijst er voorts op dat momenteel op Europees niveau nog onduidelijkheid bestaat over het nieuwe programma Erasmus voor Allen (onder andere voor wat de financiering betreft) en dat er nog vele andere vormen van internationale studiemobiliteit zijn (zo onder andere in het kader van eindschipties, onderzoeken, stages, uitwisseling via de VLIR en de universitaire ontwikkelingssamenwerking, met voor wat die laatste betreft, de gebruikelijke complicaties verbonden met de nakende defederalisering). Toch werd ondertussen al een aantal maatregelen genomen. Er werd extra geld vrijgemaakt ter waarde van 1,7 miljoen euro door een kredietherschikking. Dat geld komt bovenop de 4,2 miljoen euro die via een recurrent groeppad is voorzien. Het gaat dan over 700.000 euro extra in 2013, 1,2 miljoen euro extra in 2014 enzovoort. Vanaf 2020 komt er nog meer geld. In juli

2011 werd de toekenning van Erasmusbeurzen bijgestuurd. Voor de meeste categorieën werden de beursbedragen verhoogd en er werd een extra inspanning gedaan voor studenten die in aanmerking komen voor een studietoelage. De bestemming werd als criterium afgeschaft, aangezien dit in de praktijk niet bleek te werken als incentive. De bedragen voor studenten en stagiairs werden gelijkgesteld. Sinds dan is het bedrag voor de student ook onveranderlijk en niet langer afhankelijk van het beschikbare budget. De instellingen kregen ook de garantie dat ze, op basis van een aantal parameters, x-aantal beursmaanden kunnen toekennen. Er wordt daarbij overigens inderdaad gekeken naar de past performance.

De minister signaleert dat de groei wel degelijk nog doorgaat, al is hij met 5 tot 6% wat trager geworden dan de vroegere 9 tot 10%. Verder werd de administratie en de instellingen gevraagd een strikter tijds kader te volgen zodat men sneller zicht kan krijgen op de toekenning. Hij vermeldt ook de inzet van 50.000 euro in september 2011 en nog eens 300.000 euro eind 2011 voor duobeurzen voor studenten uit ASEM-landen, de Aziatische landen in transitie. Diezelfde beurzen komen ook voor in het recente onderwijsakkoord met China. Dergelijke duobeurzen behelzen dat er gewerkt wordt met paren van studenten, waarvoor bij uitwisseling geldt dat elk erkenning krijgt in de thuisinstelling.

In het kader van academische diplomatie wordt de komende weken het overleg met de minister-president afgerond om de bestaande culturele akkoorden aan te passen, in de zin dat men voortaan wil focussen op minder landen en ook meer op de mobiliteit van studenten. In de samenwerking tussen Vlaanderen en het Washington Center for Internships and Academic Seminars werden in 2010-2011 telkens tien semesterbeurzen (elk ter waarde van ongeveer 7.500 euro) gesubsidieerd, in dit academiejaar twaalf. Via dit kanaal kunnen Vlaamse studenten een semester stage lopen in prestigieuze organisaties of bedrijven.

Tot slot verwacht de minister volgende week de conclusies van de taskforce van experts die zich in het licht van 2020 boog over de vraag welke mobiliteit meetelt in de 20%, over de registratie, de kwaliteitsverbetering en de financiering. Samen met het verslag van het Rekenhof zal dit deskundigenrapport in de loop van 2013 meegenomen worden in de uitwerking van het actieplan.

III. BESPREKING

1. Vragen en opmerkingen van de leden

1.1. *Tussenkost van mevrouw Katleen Martens*

Mevrouw *Katleen Martens* vraagt hoe selectie op basis van studieresultaten onvoldoende transparant kan zijn. Vervolgens werpt ze de vraag op of het constante niet-halen van de doelstellingen niet gewoon betekent dat een soort natuurlijk plafond is bereikt, gezien vrijwel iedere kandidaat ook effectief kan deelnemen.

1.2. *Tussenkost van mevrouw Vera Celis*

Mevrouw *Vera Celis* informeert naar specifieke maatregelen om de deelname van de hogescholen, die nu lager is dan die van de universiteiten, te verhogen. Hoelang – minimaal of maximaal – ziet het Rekenhof de buitenlandse studieperiode waarvan het de opname in het studieprogramma suggereert? Hoe kijkt de minister daar desgevallend tegenaan? En hoe staat de minister tegenover het alternatieve uitwisselingsprogramma van de Leuvense vicerector voor Internationaal Beleid, Bart De Moor, die Erasmus voorbijgestreefd noemt en bijvoorbeeld klasgroepen elk jaar in een ander land wil laten studeren? Dit zou natuurlijk veronderstellen dat een opleiding, qua structuur, op jaarbasis in specifieke onderscheiden delen wordt opgesplitst, waarbij de student dan pendelt tussen de verschillende landen waar de onderscheiden opleidingsonderdelen gedoceerd worden. Het lid betwijfelt overigens niet dat we daar nu nog niet aan toe zijn, gezien dit toch wel erg ver gaat.

1.3. Tussenkost van mevrouw Goedele Vermeiren

Mevrouw *Goedele Vermeiren* wil weten hoe men in het komende actieplan – dat blijkbaar ergens in de eerste maanden van 2013 aan de Vlaamse Regering zal worden voorgelegd – de nieuwe positie van EPOS ziet, hoe men daarmee de versnippering wil aanpakken en in het bijzonder hoe de vicieuze cirkel van beoordelingen op basis van eerdere prestaties kan doorbroken worden en hoe de feedback kan verbeteren. Zij is ook geïnteresseerd in meer uitleg over de kwaliteitsbeoordeling en -garantie van de buitenlandse studieperiode.

1.4. Tussenkost van mevrouw Fatma Pehlivan

Mevrouw *Fatma Pehlivan* begrijpt dat de evaluatie van de kwaliteit van de buitenlandse opleiding en het gebrek aan cijfermateriaal de grote knelpunten zijn die in het actieplan zullen aangepakt worden. Zij rekent er ook op voor meer details over de deelname van kansengroepen. Nog los van de persoonlijke ervaring voor de student, blijft het immers ook steeds de vraag wat ouders en overheid uiteindelijk terugkrijgen voor die investering. Wat is de return on investment van dat jaar of dat halve jaar?

1.5. Tussenkost van mevrouw Sabine Poleyn

Mevrouw *Sabine Poleyn* vraagt verduidelijking van de minister bij de positie van EPOS. Heeft het Rekenhof suggesties voor kwaliteitsverhoging? Zij wijst ter zake op de cruciale verantwoordelijkheid van de docenten.

Ook buiten Erasmus om zijn er waardevolle kanalen voor internationale mobiliteit. Daarbij peilt ze naar de opvolging van de grensoverschrijdende experimenten met 'bidiplomerings' zoals Kulak-Rijssel en Hasselt-Maastricht. Ze pleit ook voor een goede voorbereiding van stages in het verre Zuiden – zoals die op heden bijvoorbeeld gebeurt via de begeleiding door Studio Globo – en voor de stimulering van internationale mobiliteit in het secundair onderwijs, in het bijzonder voor de derde graad tso en bso.

Tot slot hoopt ze dat het actieplan ook mee een meer gestructureerd kader zal helpen bieden voor de inzet van excellente buitenlandse studenten in de Vlaamse diplomatieke inspanningen en in het leggen van duurzame contacten en het uitbouwen van een informeel buitenlands netwerk. Daartoe moeten deze potentiële ambassadeurs voor Vlaanderen vanzelfsprekend goed worden opgevangen, goed worden begeleid en op een degelijke manier worden uitgezwaaid. Zulks gebeurt nu al op incidentele basis, maar verdient volgens het lid een meer gecoördineerde aanpak en verdient het om meer gestimuleerd te worden.

1.6. Tussenkost van de heer Wim Van Dijck

De heer *Wim Van Dijck* vraagt zich af waarom Vlaamse instellingen overeenkomsten aangaan met gastinstellingen waarvan zij zelf vinden dat ze te hoog quoteren. In wezen komt zulks toch neer op een eerder negatieve beoordeling van de kwaliteit van de gastinstellingen. Op welke basis gebeurt die keuze? Mogelijks is dat op basis van historische banden, of op basis van persoonlijke banden tussen docenten van de betrokken instellingen, maar misschien vloeien sommige keuzes ook louter voort uit het feit dat men anders niet zou kunnen voldoen aan de vraag bij de eigen studenten.

Is het overigens wel zo erg als de beoogde streefpercentages niet worden gehaald? Hij wil aannemen dat nog meer studenten kunnen gemobiliseerd worden door exponentieel meer te stimuleren, maar wil de minister zover gaan om daar ook meer geld voor in te zetten, met name door de toelagen te verhogen? Of is de kwaliteit finaal toch belangrijker dan de kwantiteit?

1.7. Tussenkost van de heer Boudewijn Bouckaert

De heer *Boudewijn Bouckaert*, voorzitter, memoreert dat hijzelf reeds in 1989 gestart is met een Erasmusprogramma in Gent, dat ondertussen is uitgegroeid tot een wereldwijd

opererend Erasmus Mundus-programma. Doelstelling van het Erasmusgebeuren was de totstandbrenging van een Europese universitaire ruimte, naar analogie met de zeer open en geïntegreerde universitaire markt in de VS. Aan die grotere marktomvang zijn ook heel wat voordelen verbonden. Hoe meer opties er zijn, hoe meer men zijn studies kan optimaliseren. Voor de Franse revolutie bestond in Europa ook zo'n grote universitaire markt, mee omdat het Latijn de voertaal was aan de universiteiten. Met de nationale revoluties in de negentiende eeuw, zijn ook de universiteiten zich op het nationale niveau gaan terugplooiën, waardoor de markt kromp en gefragmenteerd werd. Vanuit Europa wil men hieraan nu remediëren, ook al wordt de mobiliteit binnen de Europese universitaire ruimte bemoeilijkt door de bestaande talenpluraliteit.

Op percentages moet men zich volgens het lid zeker niet fixeren, zulks heeft immers geen enkele wetenschappelijke basis en lijkt te veel op een vorm van planeconomie. Maar de internationale mobiliteit stimuleren moet men in elk geval doen. Die heeft niets dan voordelen voor iedereen.

Het beleid loopt manifest achterop in de uitwerking en met de bestaande rapporten werd tot nu toe nog niet veel gedaan. Het uitblijven van een actieplan wijten aan personeelsgebrek op de kabinetten en het departement vindt hij niet geheel geloofwaardig. Wie iets aankondigt, moet ook voor de middelen zorgen.

Verder heeft het lid ook vragen bij de rechtspositie van EPOS dat, hoewel het officieel een aparte vzw is, toch lijkt te zijn ondergebracht in het ministerie, waarmee het een wat dubbelzinnige relatie onderhoudt. Een meer voldragen functie-afbakening, onder andere voor wat de dataverzameling betreft, lijkt alleszins aangewezen. Daarnaast is overigens ook nog eens de vzw Flamenco actief. Hij had dan ook graag vernomen of mogelijks overwogen wordt de fragmentering van de taken over EPOS, het departement en Flamenco aan te pakken door, bijvoorbeeld, een en ander in een IVA onder te brengen. Hij vraagt vanwege het Rekenhof ook meer uitleg bij de wijze van berekening van het deelnemingspercentage.

Ten slotte komt hij tot de kwaliteitsproblematiek. Het is de heer Bouckaert opgevallen dat de Vlaamse studenten vaker zonnige landen uitkiezen dan bijvoorbeeld Groot-Brittannië of Duitsland, hoewel de academische cultuur net daar veel sterker is. De indruk van academisch toerisme wordt dan al snel gewekt. Kan het beleid er op de een of andere manier voor zorgen dat eerder het academische niveau dan de lokroep van de zon de bovenhand haalt? Tot slot pleit hij er voor – vanuit het oogpunt van kennis en ervaring – om de keuze van de instellingen zoveel mogelijk aan vakgroepen en docenten over te laten en niet te centraliseren. Een gedecentraliseerde bottom-up benadering verdient alleszins de voorkeur boven een slechts schijnbaar efficiëntere centralistische benadering.

1.8. Tussenkomst van de heer Jos De Meyer

De heer *Jos De Meyer* citeert de Vlor die in zijn advies van 24 juni 2010 over studentenmobiliteit een betere afstemming van de verschillende uitwisselingsmogelijkheden en minder versnippering van de middelen vraagt. Heeft de raad ondertussen, zoals hij aankondigde, met de andere betrokken organen overlegd over een mogelijke taakverdeling? Zo ja, is de minister daarbij betrokken? Hoe zal dat verder verlopen?

2. Antwoorden van de heer Adri De Brabandere

Volgens de heer *Adri De Brabandere* hechten verschillende opleidingen een verschillend gewicht aan de studieresultaten, aan de motivatie of de talenkennis bij de selectie van de studenten, terwijl elke instelling nochtans centrale criteria heeft. Op de vraag of er mogelijks een plafond is bereikt inzake mobiliteit, stelt hij dat het Rekenhof geen indicaties heeft dat de studentenmobiliteit aan haar maximumniveau zou zitten. Integendeel zelfs,

nog steeds zijn er opleidingen die enigszins afkerig staan tegenover Erasmusuitwisselingen.

Er is wel degelijk een zekere correlatie tussen docentenmobiliteit en studentenmobiliteit, maar deze is zwak. Gemotiveerde docenten die zelf geneigd zijn andere horizons op te zoeken, zullen gemakkelijker hun studenten mobiliseren. Ook daar is er ongetwijfeld nog groei mogelijk. In het verlengde daarvan wijst de heer De Brabandere erop dat internationale afstemming belangrijk is voor het garanderen van de onderwijskwaliteit. En dat kan maar als docenten kennis hebben van onderwijs in het buitenland en studenten en docenten bereid zijn naar het buitenland te gaan.

Nog met betrekking tot de kwaliteitsbewaking, stelt de heer De Brabandere dat het Europese charter, nochtans bedoeld om de kwaliteit in zekere mate te waarborgen, de kwaliteit niet garandeert. De toepassing ervan wordt immers niet gecontroleerd en het is te algemeen gesteld. Pas door de Bolognaconferentie van 1999 hebben de landen vergelijkbare kwaliteitsbewakingsystemen opgezet. In Vlaanderen en Nederland leidde dat tot het accreditatiestelsel. Het Rekenhof voert momenteel trouwens een opvolgingsonderzoek naar die kwaliteitsbewaking in Nederland en Vlaanderen. De instellingen kijken blijkbaar niet naar die kwaliteitsbewaking bij de keuze van hun partnerinstellingen. Het is sowieso weinig duidelijk hoe ze hun partners kiezen. Heel wat samenwerkingen zijn gewoon historisch gegroeid, hoewel bepaalde instellingen ze wel evalueren.

Het Rekenhof stelt voor dat er in een netwerk van buitenlandse instellingen één gemeenschappelijke leermodule ontwikkeld wordt die een goede aansluiting verzekert bij de studieprogramma's van de betrokken instellingen. In ieder geval zijn de instellingen verantwoordelijk om de kwaliteit van de partnerinstellingen te controleren en blijvend te monitoren. De spreker wijst er daarnaast op dat de quotering geen precieze weerspiegeling is van de kwaliteit van het onderwijs.

Naast persoonlijke ontwikkeling moet de buitenlandse ervaring toch – door haar kwaliteit – ook andere effecten hebben voor de studieloopbaan of beroepsloopbaan. Het Rekenhof merkt op dat de effectiviteit van Erasmus in die zin nog nooit bestudeerd is.

De heer De Brabandere preciseert dat het Rekenhof niet heeft gezegd dat de functies van EPOS niet precies afgebakend zouden zijn. Dat EPOS gesitueerd is binnen het departement, heeft het voordeel van de veelvuldige contacten, maar het legt ook druk op de onafhankelijkheid van het agentschap. Daarbij komt nog dat EPOS vaak voorgesteld wordt als een afdeling van het departement. Daar ligt dus een structureel risico.

Als de definitie van mobiliteit, zoals die in de beleidsnota voorkomt, correct wordt toegepast, komt het percentage lager uit. Eigenlijk moet immers nagegaan worden of de afgestudeerden ooit in het buitenland studeerden, wat bij een groeiende mobiliteit per definitie lager is dan de recente mobiliteit. Als daarbij het aantal afgestudeerden groeit, haalt dat de mobiliteitsgraad nog naar beneden.

3. Antwoorden van minister Pascal Smet

Minister *Pascal Smet* verklaart dat hij de vragen over het actieplan vooralsnog niet zal beantwoorden, omdat de beslissing erover nog niet gevallen is. Enkel beslist beleid kan worden toegelicht. De toekomstige verdelingswijze van het geld zal echter zeker een aandachtspunt zijn. De verhouding tussen EPOS en het departement wordt momenteel bekeken, maar er is nog geen beslissing gevallen. En ook voor de plaats van de hogescholen binnen het Erasmusgebeuren zal er aandacht zijn.

De biddiplomering is decretaal alleszins mogelijk. De problemen met de Franstalige gemeenschap en andere landen hier rond zijn opgelost. De minister heeft momenteel geen

weet van resterende problemen, maar mochten de leden signalen in die zin hebben opgevangen, dat vraagt hij deze in elk geval te melden. De nota zal klaar zijn begin 2013. De voornaamste reden voor de vertraging is dat de problemen complexer bleken dan verwacht en dus meer tijd vergen. Het is niet louter een kwestie van personeelsbezetting.

De minister benadrukt verder dat de verantwoordelijkheid voor de inhoud en de kwaliteit van de opleiding in eerste instantie bij de onderwijsinstellingen ligt. Zij moeten bij overeenkomsten met partnerinstellingen dus ook de nodige kwaliteitsgaranties vastleggen, die te controleren, en ervoor zorgen dat de studiepunten die ze aan de buitenlandse opleiding toekennen, verantwoord zijn. De NVAO zal dat in zijn algemeenheid bekijken. In het recent gestemde decreet over het nieuwe accreditatiesysteem is uitdrukkelijk opgenomen dat het internationale mobiliteitsbeleid mee een kwaliteitsvereiste zal zijn voor de instellingsreview. Voor secundaire scholen bestaan er ook systemen voor internationale uitwisseling, maar de minister is daar wat terughoudend in en wil zich vooral richten op het hoger onderwijs.

De minister komt dan tot de kwestie van 20 percent-doelstelling. Hij wijst er daarbij op dat het dan nog steeds maar over één op de vijf studenten gaat. Voor de minister zou elke student een periode in het buitenland moeten studeren. Gezien de kerktorenmentaliteit beseffen ze immers te weinig wat er in de wereld aan de hand is. De minister wijst op internationale tendensen, waarbij een grootstedelijke internationale elite zich geregeld verplaatst of zelfs verhuist. Willen Vlamingen mee tot die mondiale elite behoren, dan moeten ze bereid zijn tot dezelfde mobiliteit. In een echte EU zou het volgens de minister normaal zijn dat Spaanse werklozen Belgische openstaande vacatures invullen. Zo gebeurt dat ook in de VS. Hier is het al een drama als een student in een universiteit 50 km verder een studie moet gaan volgen. De doelstelling van 20 percent is – zonder te willen vervalten in cijferfetisjisme – zijns inziens dus sowieso te weinig, maar het is een begin. Daarbij komt nog dat elke uitwisseling vanzelfsprekend ook pedagogisch zinvol moet zijn.

Het is verder nu al zo dat – zonder dat ze daar op enigerlei manier officieel of semi-officieel voor aangesteld worden – veel van de buitenlandse uitwisselingsstudenten die hier verbleven, de facto ambassadeurs zijn voor Vlaanderen. Het klopt dat de instellingen daar een beleid zouden kunnen voor voeren, maar dat is in wezen geen onderwijskundige taak. Onderwijsinstellingen mogen in geen geval gepercipieerd worden als propagandamachines. De beste ‘propaganda’ is een goede opleiding en een goede levensomgeving.

Voor de minister is Erasmus alleszins nog niet voorbijgestreefd. In tegenstelling tot de denksporen die sommigen gelanceerd hebben, zou de minister dit succesvolle programma dat kansen biedt aan veel studenten niet zo maar opzij zetten. Dat belet overigens niet dat hij daarnaast zeker ook zal nadenken over andere systemen van uitwisseling.

Het ontbreken van een gemeenschappelijke taal is inderdaad een rem op de mobiliteit binnen de Europese Unie. Om uitwisseling echt gemakkelijker te maken, zijn gemeenschappelijke talen nodig. Om die reden zou de tweede of derde taal die kinderen leren, best in alle landen dezelfde zijn. Waarmee de minister niet wil zeggen dat de eigen taal moet worden verwaarloosd. Momenteel is die gemeenschappelijke taal de facto het Engels, ook in heel wat andere niet-Europese landen. Afsluitend herhaalt minister Pascal Smet ten slotte nogmaals dat hij, voor wat het actieplan betreft, mikt op begin 2013.

Boudewijn BOUCKAERT,
voorzitter

Goedele VERMEIREN,
verslaggever

Gebruikte afkortingen

ASEM	Asia-Europe Meeting
bso	beroepssecundair onderwijs
EPOS	Europese Programma's voor Onderwijs, Opleiding en Samenwerking
Flamenco	Flanders Agency for Mobility and Cooperation in Higher Education
IVA	intern verzelfstandigd agentschap
Kulak	Katholieke Universiteit Leuven Afdeling Kortrijk
NVAO	Nederlands-Vlaamse Accreditatieorganisatie
tso	technisch secundair onderwijs
VLINDER	Vlaamse Indicatoren voor Erasmus
VLIR	Vlaamse Interuniversitaire Raad
Vlor	Vlaamse Onderwijsraad